

CO TO JEST ETYKA BIZNESU?

Wprowadzenie

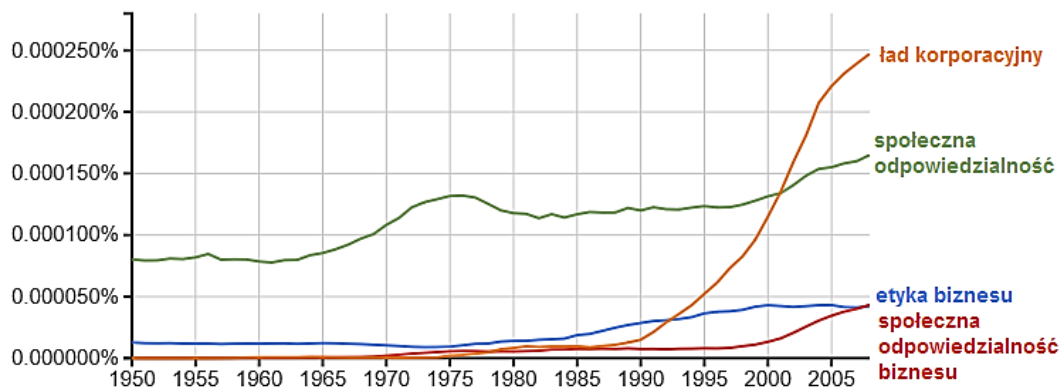
Artykuł został poświęcony zagadnieniu etyki biznesu. W jego kontekście omówiono również terminy: społeczna odpowiedzialność biznesu oraz ład korporacyjny. Artykuł składa się z dwóch części. W pierwszej dokonano przeglądu literatury, dokonując próby usystematyzowania pojęć oraz identyfikacji metod ilościowych wykorzystanych do badań w kontekście zagadnień CSR i etyki biznesu oraz analizy otrzymanych wyników przez innych badaczy. W drugiej części zaprezentowano analizę, wzorując się na założeniach zaprezentowanych w literaturze przez innych badaczy. Badanie obejmowało 18 spółek wchodzących w skład portfela WIG20 i zostało przeprowadzone za pomocą drzew klasyfikacyjnych typu C&RT.

Celem artykułu jest identyfikacja i systematyzacja wymiarów etyki biznesów w ujęciu teoretycznym i pragmatycznym.

Przegląd literatury

Hasła „etyka biznesu”, „społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR)”, „ład korporacyjny” są w obecnych czasach modne, czego dowodem jest rosnące zainteresowanie wśród naukowców tą tematyką (rysunek 1). Moda na stosowanie tych haseł występuje również w praktyce biznesowej i wynika z chęci (konieczności) przetrwania na wspólnym rynku wedle przyjętych zasad. Celem delimitacji znaczeniowej pojęć „etyka biznesu”, „społeczna odpowiedzialność”, „ład korporacyjny”, dokonano przeglądu literatury, przy czym największy akcent położono na interpretację pojęcia „etyka biznesu”.

¹ Elżbieta Szaruga, mgr, asystent w Katedrze Metod Ilościowych, Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego, doktorantka, e-mail: elzbieta.szaruga@wzieu.pl.

Rysunek 1. Użycie słów „ład korporacyjny”, „społeczna odpowiedzialność”, „etyka biznesu” i „społeczna odpowiedzialność biznesu” na w świecie w anglojęzycznych publikacjach

Źródło: Google Ngram Viewer <https://books.google.com/ngrams/> (data dostępu: 28.06.2015 r.).

Nad delimitacją znaczeniową pojęć: etyka biznesu, odpowiedzialność społeczna i ład korporacyjny pochyłili się Eyüp Aygün Tayşir oraz Yener Pazarcık. Przyjmują oni za Adą Demb i Franzen Friedrichem Neubauer'em, że ład korporacyjny sprzyja egzekwowaniu odpowiedzialności². Natomiast za Marią Gjølberg społeczną odpowiedzialnością określają działania przedsiębiorstw, które wpływają na ograniczenie negatywnych skutków działalności gospodarczej, poprzez zachowania sprzyjające łagodzeniu skutków zmian klimatycznych, respektowaniu praw człowieka³. Powołując się na Manuela G. Velasqueza⁴, autorzy Ci przyjęli, że etyka biznesu jest formą etyki stosowanej, która skupia się zarówno na analizie norm i wartości moralnych, jak i wdrażania wniosków z przeprowadzonej analizy do biznesu (rozumianego przez pryzmat transakcji, technologii, asortymentu, wszelkiej działalności i dążeń)⁵. Eyüp Aygün Tayşir i Yener Pazarcık podkreślają fakt, że etyka biznesu, odpowiedzialność społeczna i ład korporacyjny są ze sobą silnie sprzężone i nierozzerwalne⁶.

² A. Demb, F.F. Neubauer, *The Corporate Board: Confronting the Paradoxes*, Oxford University Press, Oxford 1992; za: E.A. Tayşir, Y. Pazarcık, *Business ethics, social responsibility and corporate governance: Does the strategic management field really care about these concepts?*, "Procedia – Social and Behavioral Sciences" 2013, vol. 99, s. 295.

³ M. Gjølberg, *The origin of corporate social responsibility: global forces or national legacies*, "Socio-Economic Review" 2009, vol. 7, s. 605-637; za: E.A. Tayşir, Y. Pazarcık, *Business ethics, social..., op. cit.*, s. 295-296.

⁴ Należy zaznaczyć, że autorzy powołali się na piąte wydanie książki M.G. Velasqueza z 2002 roku, obecnie zostało ono zaktualizowane do wersji siódmej z 31.07.2013 roku.

⁵ M.G. Velasquez, *Business Ethics: Concepts and Cases*, Prentice-Hall India Pvt. Ltd., New Delhi 2002; za: E.A. Tayşir, Y. Pazarcık, *Business ethics, social..., op. cit.*, s. 296.

⁶ E.A. Tayşir, Y. Pazarcık, *Business ethics, social..., op. cit.*, s. 296.

Podobnie, studia literaturowe przeprowadzili Mridula Goel i Preeti E. Ramanathan, dokonując próby rozgraniczenia etyki biznesu od społecznej odpowiedzialności biznesu. Etykę biznesu odnoszą oni do zasad moralnych w kontekście podejmowania decyzji, sprawowania władzy, czy w aspekcie kodeksów postępowania w praktyce biznesowej. Jednakże wskazują na ewolucję tego pojęcia pod wpływem zmian zachodzących w globalnej gospodarce poprzez wprowadzenie nowych technologii, nowych form mobilizacji i wykorzystania zasobów, zmieniających się praktyk społecznych i rosnącego znaczenia globalnych sieci biznesowych. Wzrost świadomości dotyczącej ograniczoności i skończoności dóbr naturalnych, wzrost zróżnicowania bogactwa i rosnące znaczenie przedsiębiorstw opierających swoją działalność na technologiach takich jak przetwarzanie dużych danych w chmurze, sprzyja wzrostowi zainteresowania się etyką biznesu w toczących się dyskusjach na temat norm społecznych⁷. Natomiast według nich społeczna odpowiedzialność biznesu to zintegrowana część struktury przedsiębiorstwa i strategii zarządzania; skupia się na zasadzie wypełniania swoich zobowiązań przez przedsiębiorstwa (korporacje) wobec szerszego grona interesariuszy niż jej akcjonariusze⁸.

Wśród prezentowanych ujęć, równie interesujące jest podejście Grażyny Wolskiej, która także sprecyzowała pojęcia: etyka biznesu i społeczna odpowiedzialność biznesu. Autorka stwierdziła, że koncepcja społecznej odpowiedzialności zaabsorbowała trendy zarówno z dyscypliny etyki biznesu, jak i teorii zarządzania biznesem⁹, tym samym nadając rangę „dyscypliny” etyce biznesu i miano „koncepcji” – społecznej odpowiedzialności. Jednakże autorka podkreśla, że zdaniem niektórych naukowców, zagadnienie norm i zasad ludzkiego zachowania w gospodarce, które są sformułowane w kodeksach etycznych stają się specyficznym i rozwijającym obszarem badawczym usytuowanym na granicy abstrakcyjnie określonych pod względem tematycznym obszarów (tak zwanych frontierlandów), czyli pomiędzy CSR a etyką biznesu¹⁰. Zatem można przyjąć, że mimo nadania rangi „dyscypliny” i „koncepcji” omawianym pojęciom, autorka jednak nie reifikuje tych pojęć.

⁷ M. Goel, P.E. Ramanathan, *Business Ethics and Corporate Social Responsibility – Is there a dividing line?*, “Procedia Economics and Finance” 2014, vol. 11, s. 49-50.

⁸ *Ibidem*, s. 51.

⁹ G. Wolska, *Corporate social responsibility in Poland – theory and practice*, “Journal of International Studies” 2013, vol. 6, s. 46.

¹⁰ *Ibidem*, s. 48.

Ponadto w innym artykule, Grażyna Wolska pisze również o związkach pomiędzy etyką a ekonomią we współczesnej gospodarce. Jak zauważa, etyka biznesu jest to subdziedzina etyki ogólnej, w ramach której ujmuje i strukturalizuje się etyczne zasady aktywności gospodarczej. Etyka biznesu identyfikuje standardy moralne oraz warunkuje zakres zasad zarządzania w praktyce biznesowej. Etykę biznesu charakteryzują jej trzy elementy, takie jak: funkcja sprawdzalności, podmiot - zakres norm etycznego zachowania, przedmiot formalny - uzależniony od zakresu mikroekonomicznego (zjawiska wewnątrz i na zewnątrz organizacji) oraz makroekonomicznego (zjawiska gospodarcze odnoszące się do systemu)¹¹.

Na szczególną uwagę zasługują także artykuł Armina Beverungena i Petera Case'a. Autorzy podjęli się próby odpowiedzi na pytanie „gdzie jest etyka biznesu?”. Ponadto, w artykule postawiono szereg pytań, nawiązujących do refleksji nad uniwersalnością tego pojęcia. Wskazują oni, że etyka biznesu z punktu widzenia akademickiego jest urzeczowiona i sprowadzona do postaci dyscypliny lub przedmiotu nauczanego w szkołach¹², dobrych praktyk, czy też strategii korporacji. Niemniej badacze ci nie są przekonani o trafności umiejscowienia etyki biznesu w tych obszarach, czego wyrazem jest retoryczne pytanie: czy etykę biznesu można traktować przedmiotowo jako obiekt, który „można wziąć do ręki i użyć”? Na to pytanie Armin Beverungen oraz Peter Case odpowiadają, że „jeżeli etyka biznesu nie jest otwarta na takie urzeczowienie, wówczas można stwierdzić, że etyka w biznesie odnosi się do podstawowej dyslokacji związanej z fenomenalnymi doświadczeniami, gdy wszystko nie jest na swoim miejscu. Etyka biznesu będzie mieć miejsce wówczas, jak przeczuł Hamlet, gdy świat wyjdzie z orbit”¹³. Takie ujęcie etyki biznesu, mimo, że jest abstrakcyjne, określa znaczenie etyki w kontekście potrzeby uporządkowania chaosu, który powstał jako następstwo załamania poprzedniego (przyjętego) ładu. Dlatego etyki biznesu nie powinno się reifikować, bowiem w ten sposób nadaje się jej pewne ramy, asymiluje z przyjętym ładem. Etyka biznesu wykracza poza ramy, dzięki czemu sprzyja kodyfikacji i unormowaniu reguł służących utrzymaniu określonego „porządku” lub stworzeniu nowego ładu.

¹¹ G. Wolska, *Związki etyki i ekonomii we współczesnej gospodarce*, „Współczesne problemy ekonomiczne: wybrane zagadnienia teoretyczne a praktyka gospodarcza” 2013, nr 129, s. 229.

¹² O etyce biznesu jako treści nauczania szerzej w: J. Kacetyl, *Business Ethics for Students of Management*, „Procedia – Social and Behavioral Sciences” 2014, vol. 109, s. 875-879.

¹³ A. Beverungen, P. Case, *Editorial introduction: where is business ethics?*, “Business Ethics: A European Review” 2011, vol. 20, s. 229.

Podobnie jak Grażyna Wolska do pojęcia etyka biznesu (przedsiębiorstwa, korporacji) podchodzi Maria-Ana Georgescu. Twierdzi ona, że etyka biznesu to zinstytucjonalizowana etyka dzięki kodeksom etycznym, które wspierają i mobilizują do etycznych postępowań w zakresie własnym oraz w stosunkach z otoczeniem zewnętrznym¹⁴.

Natomiast Kliment Arnaudov i Elena Koseska, rozumianą etykę przez pryzmat zachowań wewnątrz i na zewnątrz organizacji nazywają etyką organizacyjną. Według nich, etyka organizacyjna reaguje na bodziec wewnętrzny i zewnętrzny, ale nie jest wyłącznie etyką biznesu (w tym łańcuchu korporacyjnym lub etyką korporacyjną), ani nie jest kulturą organizacyjną, mimo, że na poziomie mikro i makro przypomina w pewnym zakresie każdą z nich z osobna. Etyka organizacyjna podkreśla wartości organizacji swoich pracowników bądź innych podmiotów, niezależnie od ustaw rządowych i innych regulacji¹⁵.

Obok pojęć takich jak łańcuch korporacyjny, odpowiedzialność społeczna, etyka biznesu, etyka organizacyjna istnieje również termin środowiskowa etyka, o którym szeroko pisze Maliza Delima Kamarul Zaman. Termin środowiskowa etyka pojawiło się w literaturze po raz pierwszy w 1949 roku w kontekście zagadnień ekologicznych, obecnie jest wypadkową obszarów badawczych z pogranicza: ekonomii środowiskowej (Thomas Malthus, Ronald Coase, Herman Daly), filozofii środowiskowej (Henry David Thoreau, Arne Naess i E.F. Schumacher), ochrony środowiska (John Muir, John James Audubon i Aldo Leopold) i nauk przyrodniczych (Charles Darwin, Rachel Carson, Fritjof Capra)¹⁶. Zagadnienie etyka środowiskowa używane jest w kontekście ryzyka zdrowotnego, środowiskowego i ekologicznego, jednak wydaje się, że termin ten nie jest precyzyjnie sformułowany (raczej intuicyjnie rozumowany) a linia demarkacyjna pomiędzy pojęciami etyka środowiskowa a etyka biznesu czy odpowiedzialność ekologiczna lub odpowiedzialność etyczna nie jest określona. Mnogość znaczeń pojęcia środowiskowa etyka w kontekście wielu dyscyplin i wielu podejść w ramach jednej

¹⁴ M-A. Georgescu, *Business ethics and organizational values in Romanian enterprises*, "Procedia Economics and Finance" 2012, vol. 3, s. 739.

¹⁵ K. Arnaudov, E. Koseska, *Business ethics and social responsibility in tourist organizations in terms of changing environment*, "Procedia – Social and Behavioral Sciences" 2012, vol. 44, s. 389.

¹⁶ M. Starik, A.A. Marcus, *Introduction to the special research forum on the management of organizations in the natural environment: A field emerging from multiple paths, with many challenges ahead*, "Academy of Management Journal" 2000, vol. 43, s. 539-547; za: M.D. Kamarul Zaman, *Environmental Ethical Commitment (EEC): The interactions between business, environment and environmental ethics*, "Procedia – Social and Behavioral Sciences" 2013, vol. 85, s. 395.

dyscypliny wpływa na brak przejrzystości w rozumieniu tego terminu, choć jak autorka pisze można je odczytywać przez pryzmat kwestii zrównoważonego rozwoju i szeroko pojmowanej odpowiedzialności, w tym odpowiedzialności ekologicznej czy odpowiedzialności społecznej¹⁷. Delimitacja tego pojęcia od pozostałych terminów powinna być jednak ugruntowana precyzyjnie ujętą definicją, która do nauki wniosłaby nową wartość poznawczą, a nie jak dotychczas nowy synonim czy nowy związek frazeologiczny (kolokację).

Odnosnie do precyzyjności ujmowania etyki środowiskowej i etyki biznesu, mogłoby się wydawać, że jest to kwestia złożona, obarczona przede wszystkim tak zwanym relatywizmem etycznym, o czym pisze Ikbale Tota oraz Hidajet Shehu. Są oni zdania, że etyka biznesu koncentruje się na pojęciach dobra i zła lub prawidłowych i nieprawidłowym zachowaniu, które mają miejsce podczas stosowania biznesu. Jednakże według nich interpretacja dobra i zła również uległa ewolucji i obecnie obejmuje subtelniejsze aspekty uczciwości, sprawiedliwości i słuszności. W związku z czym, fundamentalnym problemem jest brak pewności, które standardy (lub normy) powinny być stosowane w kontekście nowofalowej interpretacji dobra i zła. Z kolei odnoszenie się wyłącznie do tradycyjnie pojmowanego dobra i zła bez uwzględnienia aktualizacji tych pojęć to inaczej kształtowanie relatywizmu etycznego¹⁸.

Natomiast Jacques Marie Aurifeille i Pascale G. Quester odnoszą się do etyki biznesu w wymiarze międzynarodowym. Według nich międzynarodowa etyka biznesu rozgałęzia się na dwa obszary badawcze. Pierwszy obszar skupia się na teoretycznych i filozoficznych podstawach oraz budowaniu etycznych kodeksów lub zasad. Drugi obszar – pragmatyczny – jest wyznaczony przez pomiar i analizę porównawczą zachowań etycznych przedsiębiorstw działających na międzynarodowym rynku¹⁹. Zatem można wysnuć wniosek, że większość z prezentowanych w tym artykule podejść do zagadnienia etyki biznesu rozpatrywana jest przez pryzmat pierwszego aspektu – to znaczy – teoretyczno-filozoficznego.

Drugie ujęcie etyki biznesu, które zaprezentowali Jacques Marie Aurifeille i Pascale G. Quester, jest reprezentowane między innymi przez takich badaczy jak Dipasri

¹⁷ M.D. Kamarul Zaman, *Environmental Ethical Commitment...*, *op. cit.*, s. 392-399.

¹⁸ I. Tota, H. Shehu, *The Dilemma of Business Ethics*, "Procedia Economics and Finance" 2012, vol. 3, s. 555-556.

¹⁹ J-M. Aurifeille, P.G. Quester, *Predicting business ethical tolerance in international markets: a concomitant clusterwise regression analysis*, "International Business Review" 2003, vol. 12, s. 254.

Ghosh, Dillip K. Ghosh i Angie Abdel Zaher. Jak oni zauważają, pojęcie etyki stało w opozycji do pojęcia biznesu (i zysków) i godziło w zasadę *laissez faire* (uważaną przez fizjokratów za nurt ekonomii). Według nich przyczyną, która tkwiła u podstaw takiego rozumowania było formułowanie problemu za pomocą dwóch przeciwstawnych (konfliktowych) celów, którego rozwiązanie nie pozwalało na znalezienie optimum. Podali oni jednak przykłady teorii i modeli, w których z założenia etyka i zyski współwystępują i nie wykluczają siebie nawzajem, bazując na pojęciu racjonalności, a nie optymalności. Wśród tych teorii i modeli znaczącą rolę odgrywają między innymi: teoria menadżerskiego kapitalizmu Marrisa, teoria wyboru społecznego, zasada zasłony niewiedzy i uczciwości Svenssona, teoria sprawiedliwości Rawlsa, modele moralnej intuicyjności i sprawiedliwości rozdzielczej Schokkaeta i Overlaeta czy model Ginzeberga i Solowa. Przytaczając te modele, autorzy powołują się na formułę matematyczną²⁰ dobrobytu i zasadę *second best*, podkreślając przy tym, że dzięki wprowadzeniu zasady *mutatis mutandis* (czyli odejście od poszukiwania optimum na rzecz racjonalnie wyznaczonego rozwiązania „drugiego po najlepszym”) etyka sprzyja namnażaniu zysków i rozwojowi przedsiębiorczości²¹.

Pragmatyczne ujęcie etyki biznesu można również odnaleźć pośrednio w pracach poświęconych empirycznym analizom dotyczącym CSR (tabela 1). Mimo, że CSR jest znaczeniowo szerszym pojęciem niż etyka biznesu, można przyjąć, że przedsiębiorstwa realizując koncepcję odpowiedzialności społecznej, przestrzegają zasad i standardów moralnych, czyli stosują etykę biznesu w praktyce.

Na gruncie przeprowadzonych badań przez innych naukowców (por. tabela 1), w artykule zaproponowano analizę pomiędzy wynikami finansowymi przedsiębiorstw a prawdopodobieństwem realizacji CSR (i pośrednio stosowania etyki biznesu w praktyce), co przedstawiono w kolejnej części artykułu.

²⁰ Autorzy szeroko przedstawili zarówno zagadnienia potencjalnych zachowań międzynarodowych korporacji, jak i zachowań przedsiębiorstw w kontekście maksymalizacji zysku, wykorzystując przy tym matematyczny zapis tych zagadnień.

²¹ D. Ghosh, D.K. Ghosh, A.A. Zaher, *Business, ethics, and profit: Are they compatible under corporate governance in our global economy?*, “Global Finance Journal” 2011, vol. 22, s. 74-78.

Tabela 1. Przegląd badań odnoszących się do zagadnienia CSR

L.p.	Publikacja	Cel badania	Zakres badania	Metoda	Wnioski
1.	H-L. Chih, H-H. Chih, T-Y. Chen, <i>On the Determinants of Corporate Social Responsibility: International Evidence on the Financial Industry</i> , "Journal of Business Ethics" 2010, vol. 93, s. 115-135.	Ocena wpływu zmiennych finansowych i instytucjonalnych na prawdopodobieństwo podjęcia działań przez przedsiębiorstwa w kierunku CSR.	Podmiotowy: 520 przedsiębiorstw w 34 państwach (po selekcji z 2500 przedsiębiorstw zawartych w portfelu Dow Jones World Index). Czasowy: 2003-2005.	Modele ekonometryczne z różnymi specyfikacjami oraz statystyki opisowe.	Im większe przedsiębiorstwa, tym bardziej są zorientowane na CSR. Nie istnieje związek pomiędzy CSR a wynikami finansowymi. Przedsiębiorstwa faktycznie działają odpowiedzialnie społecznie w celu zwiększenia przewagi konkurencyjnej, wówczas gdy konkurencyjność jest intensywniejsza. Samoregulacja wewnątrz branży finansowej ma istotny i pozytywny wpływ na CSR.
2.	C.J. Hunghey, A.J Sulkowski, <i>More disclosure=better CSR reputation? An examination of CSR reputation leaders and laggards in the global oil and gas industry</i> , "Journal of Academy of Business and Economics" 2012, vol. 12, s. 24-34.	Ocena wpływu większej dostępności danych na CSR i wyniki.	Podmiotowy: 14 przedsiębiorstw z sektora przemysłu wydobywczego ropy naftowej i gazu.	Analiza regresji.	Większa dostępność danych wpływa na lepszą reputację (CSR).
3.	I. Ekatah, M. Samy, R. Bampton, A. Halabi, <i>The relationship between</i>	Weryfikacja zależności pomiędzy CSR a	Podmiotowy: Royal Dutch Shell Plc.	Analiza szeregów czasowych (trendu).	CSR pozytywnie wpływa na wyższe wyniki finansowe.

	<i>corporate social responsibility and profitability: The case of Royal Dutch Shell Plc</i> , “Corporate Reputation Review” 2011, vol. 14, s. 249-261.	zyskownością/rentownością.			
4.	S. Pätäri, H. Arminen, A. Tupura, A. Jantunen, <i>Competitive and responsible? The relationship between corporate social and financial performance in the energy sector</i> , “Renewable and Sustainable Energy Reviews” 2014, vol. 37, s. 142-154.	Weryfikacja związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy inwestycjami w CSR a wynikami finansowymi przedsiębiorstw.	Podmiotowy: 14 przedsiębiorstw z sektora energetycznego. Czasowy: 1991-2009.	Test przyczynowości Grangera.	CSR ma różnokierunkowy wpływ na wyniki finansowe przedsiębiorstw. Efekty zależą od miary reprezentującej wyniki finansowe; uwzględnienie opóźnień czasowych poprawia jakość analizy.
5.	S. Pätäri, A. Jantunen, K. Kyläheiko, J. Sandström, <i>Does Sustainable Development Foster Value Creation? Empirical Evidence from the Global Energy Industry</i> , “Corporate Social Responsibility and Environmental Management” 2012, vol. 19, s. 317-326.	Weryfikacja zależności pomiędzy CSR a wynikami finansowymi i aktywnością gospodarczą.	Podmiotowy: 210 przedsiębiorstw z globalnego przemysłu energetycznego. Czasowy: 2000, 2005, 2009 r.	Analiza statystyczna.	Pozytywny związek pomiędzy zrównoważonym rozwojem a wynikami finansowymi przedsiębiorstwa, zwłaszcza, gdy wynik finansowy mierzony jest wartością kapitalizacji rynkowej.

Źródło: opracowanie własne.

Klasyfikacja przedsiębiorstw włączonych do portfela WIG20 według kryterium realizacji etyki biznesu w praktyce (i CSR) w oparciu o wybrane miary wyników finansowych za pomocą drzew C&RT

Jak już wcześniej wspomniano, w części empirycznej założono, że przedsiębiorstwa realizujące CSR, stosują również etykę biznesu w praktyce. Zatem w zaproponowanej analizie wyniki bezpośrednio odnoszą się do realizacji CSR i pośrednio do stosowania etyki biznesu.

Badanie obejmuje swoim zakresem podmiotowym 18 spółek z 20: PKOBP, PEKAO, PKNORLEN, KGHM, PGE, BZWBK, LPP, PGNIG, MBANK, ORANGEPL, TAURONPE, ASSECOPOL, BOGDANKA, EUROCASH, SYNTHOS, LOTOS, KERNEL, JSW, których instrumenty włączono do portfela WIG20. Dobór spółek był celowy ze względu na skład portfela WIG20 i jakość danych w analizowanym czasie. Badanie przeprowadzono na podstawie danych wtórnych pochodzących z serwisu Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW) oraz serwisu ONET BIZNES. Za przedsiębiorstwa realizujące CSR uznano te przedsiębiorstwa, których instrumenty wchodziły w skład portfela Respect Index. Zatem, jeżeli przedsiębiorstwo reprezentujące portfel WIG20, wchodziło w skład portfela Respect Index²² to zmienna CSR przyjmowała wartość 1, jeżeli nie wchodziło w skład portfela Respect Index to zmienna CSR przyjmowała wartość 0. Za predyktory ilościowe przyjęto takie zmienne jak: kapitalizacja (tys. zł), wskaźnik ceny do zysku (P/E), ROE (zwrot z kapitału własnego) oraz ROA (zwrot z aktywów). W tabeli 2 przedstawiono dane wejściowe.

Tabela 2. Wybrane dane dla 18 spółek z portfela WIG20

Spółka	CSR	Kapitalizacja (tys. zł)	P/E (cena/zysk)	ROE (zwrot z kapitału własnego)	ROA (zwrot z aktywów)
PKOBP	0	36112499	11,74	0,23	0,03
PEKAO	0	41693367	15,86	0,14	0,02
PKNORLEN	1	32292034	22,76	-28,66	-12,3
KGHM	1	18800000	7,77	9,94	7,47
PGE	1	32720815	8,35	16,47	14,6
BZWBK	1	29770360	12,29	0,21	0,02
LPP	0	13793850	30,02	18,11	10,18

²² Z założenia indeks ten obejmuje spółki postępujące według norm, standardów, zachowujących się etycznie w praktyce biznesowej.

PGNIG	1	36285001	12,68	7,97	5,36
MBANK	0	15624719	11,5	0,21	0,01
ORANGEPL	1	10564478	23,04	4,65	2,36
TAURONPE	1	6379280	5	5,66	3,78
ASSECOPOL	0	4710267	14,62	5,84	5,26
BOGDANKA	1	1799319	7,68	10,89	6,31
EUROCASH	0	5766341	31,94	31,13	4,72
SYNTHOS	0	5928160	17,69	88,92	34,47
LOTOS	1	5762503	-3,78	-20,26	-8,97
KERNEL	0	3474197	30,91	-2,7	-1,62
JSW	1	1399546	-1,83	-17,73	-8,03

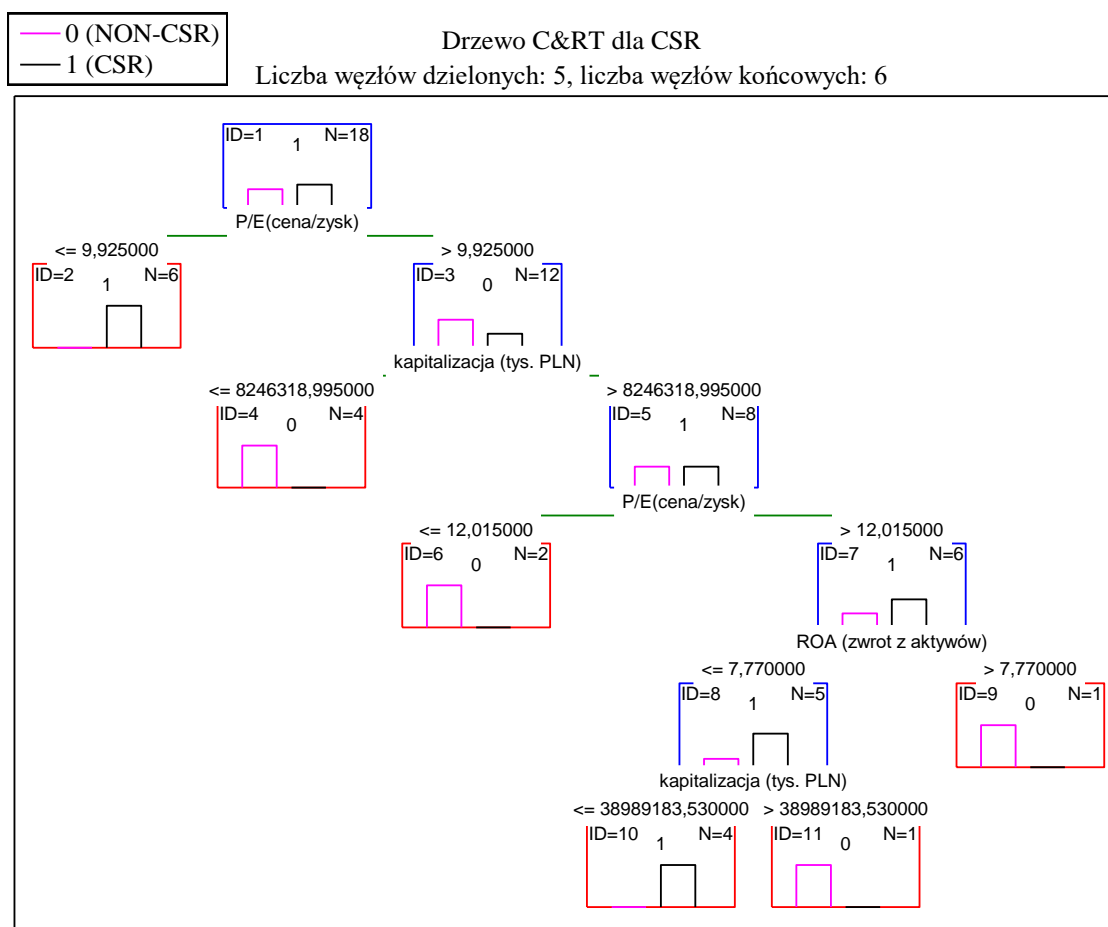
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z serwisu GPW <http://gpw.pl> (29.07.2015) oraz ONET BIZNES <http://biznes.onet.pl/gielda> (data dostępu 29.07.2015).

Analizując dane zawarte w tabeli 2, można zauważyć, że tylko 10 z 18 spółek uznano za spółki realizujące koncepcję CSR (i stosujące etykę biznesu).

Na podstawie danych z tabeli 2, skonstruowano drzewo C&RT, czyli zbiór warunków logicznych, na podstawie których można zaklasyfikować binarnie (przewidzieć) daną spółkę (reprezentującą portfel WIG20) do grupy spółek realizujących CSR (1) lub do grupy spółek nierealizujących CSR (0), co przedstawiono na rysunku 2.

Jak wynika z rysunku 2, jeżeli wartość wskaźnika P/E dla danej spółki jest nie większa niż 9,925 to wówczas należy zaklasyfikować ją do spółki realizującej CSR. Jeżeli wartość wskaźnika P/E jest wyższa od tej wartości i jednocześnie kapitalizacja mniejsza bądź równa wartości 8246318,995 to wówczas spółkę należy zaklasyfikować do grupy nierealizujących CSR. W innym przypadku należy ponownie przeanalizować wartość wskaźnika ceny do zysku. Jeżeli wartość wskaźnika P/E jest większa od 12,015 i jednocześnie wartość ROA mniejsza bądź równa 7,77 i przy tym kapitalizacja równa bądź mniejsza niż 38989183,53 to spółka realizuje koncepcje CSR, w innym przypadku jej nie realizuje. Jak można zauważyć w procedurze klasyfikacji za pomocą drzewa C&RT, wskaźnik ROE nie został włączony jako kryterium podziału przy węzłach decyzyjnych, jedynie P/E, kapitalizacja i wskaźnik ROA zostały uznane za kryterium klasyfikacji w przeprowadzonej analizie.

W tabeli 3 przedstawiono prawdopodobieństwo przewidywania na podstawie zaprezentowanego drzewa C&RT. Jak z niej wynika, prawidłowo zaklasyfikowano 100% przypadków do odpowiedniej grupy na podstawie przyjętych zmiennych.

Rysunek 2. Drzewo klasyfikujące spółki z portfela WIG20 na realizujące CSR i nierealizujące CSR

Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 2.

Tabela 3. Ocena prawdopodobieństwa klasyfikacji spółek

Spółka	Obserw. wartość	Przewid. wartość	Prawdopodobieństwo - 0	Prawdopodobieństwo - 1	Końcowe węzły
PKOBP	0	0	1,000000	0,000000	6
PEKAO	0	0	1,000000	0,000000	11
PKNORLEN	1	1	0,000000	1,000000	10
KGHM	1	1	0,000000	1,000000	2
PGE	1	1	0,000000	1,000000	2
BZWBK	1	1	0,000000	1,000000	10
LPP	0	0	1,000000	0,000000	9
PGNIG	1	1	0,000000	1,000000	10
MBANK	0	0	1,000000	0,000000	6
ORANGEPL	1	1	0,000000	1,000000	10
TAURONPE	1	1	0,000000	1,000000	2
ASSECOPOL	0	0	1,000000	0,000000	4
BOGDANKA	1	1	0,000000	1,000000	2
EUROCASH	0	0	1,000000	0,000000	4
SYNTHOS	0	0	1,000000	0,000000	4

LOTOS	1	1	0,000000	1,000000	2
KERNEL	0	0	1,000000	0,000000	4
JSW	1	1	0,000000	1,000000	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 2.

Reasumując przeprowadzoną analizę, należy podkreślić fakt, że założenie o realizacji CSR na podstawie Respect Index zniekształca faktyczny obraz. Bowiem, spółka może realizować koncepcje społecznej odpowiedzialności (i stosować etykę biznesu w praktyce), jednak jej wyniki finansowe nie muszą tego odzwierciedlać. Należy jednak zaznaczyć, że to założenie (mimo wątpliwości autorki) zostało zaadaptowane z badań innych naukowców (por. tabela 1), którzy opierali się głównie na DJSI (jego odpowiednikiem na GPW jest Respect Index). Ponadto wyniki finansowe dla spółek giełdowych z portfela WIG20 sugerują, że w głównej mierze to wskaźnik ceny do zysku sugerowałby o realizacji CSR – odpowiednio niski (równy lub mniejszy niż 9,925) świadczyłby o tym, czy przedsiębiorstwo opiera się na głównych filarach CSR. Być może na podstawie określonych wartości wyników finansowych, można przewidzieć z pewnym prawdopodobieństwem, które spółki z WIG20 będą reprezentowały również portfel Respect Index (i będą uznane za etyczne, odpowiedzialne społecznie). Innymi słowy na podstawie danych finansowych, można z bardzo dużym prawdopodobieństwem (równym w tym przypadku 100%) wytypować spółki wchodzące w skład portfela Respect Index i te, które do niego nie należą. Niemniej w odniesieniu teoretyczno-filozoficznym to nie wyniki finansowe powinny przesądzać o reputacji danej spółki (w sensie CSR), lecz inne aspekty (wymiary).

Podsumowanie

Przeprowadzone studia literaturowe oraz zaproponowane badanie sugerują, że uchwycenie etyki biznesu jest skomplikowane. Mniej skomplikowane wydaje się uchwycenie podmiotów realizujących CSR (i tym samym stosujących etykę w biznesie) w oparciu o indeksy giełdowe lub o przynależność spółki do portfela takich indeksów jak na przykład Respect Index czy Dow Jones Sustainability Index. Niemniej można zauważyć, że z przytoczonych stanowisk innych autorów potwierdziło się stanowisko, iż etyki biznesu nie można uprzedmiotowić, nawet do postaci miar, wskaźników, indeksów. Zdaniem autorki jest to twór wyłącznie abstrakcyjny, któremu nie powinno nadawać się

żadnego innego ujęcia niż teoretyczno-filozoficzne. Próba uprzedmiotowienia i pomiaru tego zagadnienia całkowicie zniekształca i zawęża zakres znaczeniowy, wykluczając tym samym inne istotne osie tego pojęcia.

Bibliografia

- Arnaudov K., Koseska E., *Business ethics and social responsibility in tourist organizations in terms of changing environment*, "Procedia – Social and Behavioral Sciences" 2012, vol. 44.
- Aurifeille J-M., Quester P.G., *Predicting business ethical tolerance in international markets: a concomitant clusterwise regression analysis*, "International Business Reviews" 2003, vol. 12.
- Beverungen A., Case P., *Editorial introduction: where is business ethics?*, "Business Ethics: A European Review" 2011, vol. 20.
- Chih H-L., Chih H-H., Chen T-Y., *On the Determinants of Corporate Social Responsibility: International Evidence on the Financial Industry*, "Journal of Business Ethics" 2010, vol. 93.
- Demb A., Neubauer F.F., *The Corporate Board: Confronting the Paradoxes*, Oxford University Press, Oxford 1992.
- Ekatah I., Samy M., Bampton R., Halabi A., *The relationship between corporate social responsibility and profitability: The case of Royal Dutch Shell Plc*, "Corporate Reputation Review" 2011, vol. 14.
- Georgescu M-A., *Business ethics and organizational values in Romania enterprises*, "Procedia Economics and Finance" 2012, vol. 3.
- Ghosh D., Ghosh D.K., Zaher A.A., *Business, ethics, and profit: Are they compatible under corporate governance in our global economy?*, "Global Finance Journal" 2011, vol. 22.
- Gjølborg M., *The origin of corporate social responsibility: global forces or national legacies*, "Socio-Economic Review" 2009, vol. 7.

- Goel M., Ramanathan P.E., *Business Ethics and Corporate Social Responsibility – Is there a dividing line?*, “Procedia Economics and Finance” 2014, vol. 11.
- Google Ngram Viewer <https://books.google.com/ngrams/> (data dostępu: 28.06.2015 r.).
- GPW <http://gpw.pl> (29.07.2015).
- Hunghey C.J., Sulkowski A.J., *More disclosure=better CSR reputation? An examination of CSR reputation leaders and laggards in the global oil and gas industry*, “Journal of Academy of Business and Economics” 2012, vol. 12.
- Kacetyl J., *Business Ethics for Students of Management*, “Procedia – Social and Behavioral Sciences” 2014, vol. 109.
- Kamarul Zaman M.D., *Environmental Ethical Commitment (EEC): The interactions between business, environment and environment ethics*, “Procedia – Social and Behavioral Sciences” 2013, vol. 85.
- ONET BIZNES <http://biznes.onet.pl/gielda> (data dostępu 29.07.2015).
- Pätäri S., Arminen H., Tuppurä A., Jantunen A., *Competitive and responsible? The relationship between corporate social and financial performance in the energy sector*, “Renewable and Sustainable Energy Reviews” 2014, vol. 37.
- Pätäri S., Jantunen A., Kyläheiko K., Sandström J., *Does Sustainable Development Foster Value Creation? Empirical Evidence from the Global Energy Industry*, “Corporate Social Responsibility and Environmental Management” 2012, vol. 19.
- Starik M., Marcus A.A., *Introduction to the special research forum on the management of organizations in the natural environment: A field emerging from multiple paths, with many challenges ahead*, “Academy of Management Journal” 2000, vol. 43.
- Tayşir E.A., Pazarcık Y., *Business ethics, social responsibility and corporate governance: Does the strategic management field really care about these concepts?*, “Procedia – Social and Behavioral Science” 2013, vol. 99.
- Tota I., Shehu H., *The Dilemma of Business Ethics*, “Procedia Economics and Finance” 2012, vol. 3.
- Velasquez M.G., *Business Ethics: Concepts and Cases*, Prentice-Hall India Pvt. Ltd., New Delhi 2002.

Wolska G., *Corporate social responsibility in Poland – theory and practice*, “Journal of International Studies” 2013, vol. 6.

Wolska G., *Związki etyki i ekonomii we współczesnej gospodarce*, „Współczesne problemy ekonomiczne: wybrane zagadnienia teoretyczne a praktyka gospodarcza” 2013, nr 129.